

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

Укладач В.М.Власенко

**ПРОГРАМА І ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
З КУРСУ
«ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА УКРАЇНИ»**

**ДЛЯ СТУДЕНТІВ ГУМАНІТАРНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
ФАХОВОГО СПРЯМУВАННЯ «ПРАВознавство»**

Затверджено
редакційно-видавничою
радою університету.
Протокол № 1 від 10.04.2002 р.

Суми
Видавництво Сумського державного університету
2002

СІТКА ГОДИН З ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА УКРАЇНИ»

№ п/п	Тема	Кількість годин	
		Лекції	Семінари
		ї	
1	Предмет і завдання курсу. Стародавні держави і право на території України	2	2
2	Виникнення і розвиток держави Київська Русь	2	2
3	Правова і судова системи Київської Русі	2	
4	Галицько-Волинська держава — спадкоємиця Київської Русі	2	2
5	Литовсько-Руська держава (друга половина XIV - перша половина XVI ст.)	2	
6	Право і суд Литовсько-Руської держави	2	2
7	Українські землі у складі Речі Посполитої (друга половина XVI - перша половина XVII ст.)	2	
8	Українська держава і право в роки Визвольної війни 1648-1654 рр.	2	2
9	Суспільно-політичний устрій Козацько-гетьманської держави (друга половина XVII - XVIII ст.)	2	2
10	Право Козацько-гетьманської держави (друга половина XVII - XVIII ст.)	2	2
11	Суспільно-політичний устрій України у складі Російської імперії (XIX - початок XX ст.)	2	2
12	Суд і правова система України у складі Російської імперії (XIX – початок XX ст.)	2	

13	Українські землі у складі Австрійської імперії (1772 - 1918 рр.)	2	4
14	Суспільно-політичний лад і право в Україні після Лютневої революції (лютий – жовтень 1917 р.)	2	
№ п/п	Тема	Кількість годин	
		Лекції	Семінари
15	Відродження Української держави (березень 1917 - квітень 1918 р.)	2	4
16	Українська Гетьманська держава (квітень - листопад 1918 р.)	2	
17	Українська Народна Республіка часів Директорії	2	
18	Західноукраїнська Народна Республіка (1918 -1923 рр.)	2	2
19	Формування соціалістичної державності в Україні (1917 - 1920 рр.)	2	
20	Соціалістична державність в Україні (1921 - 1929 рр.)	2	
21	Соціалістичне право в Україні (1921 - 1929 рр.)	2	4
22	Державний устрій України в період панування тоталітарного режиму (1929 - 1939 рр.)	2	
23	Право України в період панування тоталітарного режиму (1929 - 1939 рр.)	2	
24	Державність і право України в роки Другої світової війни (1939 - 1945 рр.)	2	2

25	Держава і право України у повоєнні роки і період десталінізації (1945 - середина 60-х рр. XX ст.)	2	
26	Держава і право України в період неосталінізму (середина 60-х - середина 80-х рр. XX ст.)	2	
27	Держава і право України періоду перебудови (1985 - 1991 рр.)	2	2
28	Держава і право України на сучасному етапі (1991 – 2002 рр.)	2	
	Усього	56	34

ПРОГРАМА З КУРСУ
«ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА УКРАЇНИ»
(56 годин)

ТЕМА 1 ПРЕДМЕТ І ЗАВДАННЯ КУРСУ. СТАРОДАВНІ
ДЕРЖАВИ І ПРАВО НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ
(2 години)

- 1 Теоретико-методологічні засади курсу.
- 2 Скіфія.
- 3 Античні міста-держави Північного Причорномор'я.
- 4 Боспорське царство.

1 Предмет, хронологічні і просторові рамки, функції історії держави і права України. Принципи пізнання історико-правових явищ. Методологія і періодизація курсу. Марксистський і цивілізаційний підходи щодо вивчення історико-правових явищ. Категоріальний апарат. Історіографія історії держави і права України.

2 Передумови виникнення перших державних утворень у Північному Причорномор'ї. Перша скіфська держава. Соціальний устрій Скіфії. Органи влади. Правова система скіфів.

3 Виникнення грецьких міст-полісів на північному узбережжі Чорного моря. Ольвія, Пантикапей, Феодосія, Керкінітіда, Херсонес, Тіра, Фанагорія. Форми правління міст-держав. Склад і компетенція вищих органів влади. Соціальна структура міст-держав. Правове становище окремих соціальних груп. Суд і правова система.

4 Утворення і розвиток Боспорського царства. Ступінь залежності від Понтійського царства і Римської імперії. Форма правління. Царські династії. Органи влади та управління. Соціальний устрій. Правова система.

ТЕМА 2 ВИНИКНЕННЯ І РОЗВИТОК ДЕРЖАВИ
КИЇВСЬКА РУСЬ
(2 години)

- 1 Утворення державності у східних слов'ян.

2 Державний устрій.

3 Суспільний лад.

1 Соціально-економічні, політичні, культурні фактори виникнення держави у східних слов'ян. Норманська теорія. Протодержавні утворення у I тисячолітті н.е. Особливості процесу державотворення у Східній Європі. Періодизація Давньоруської держави.

2 Форма правління. Ранньофеодальна монархія. Адміністративно-фінансова, військова і релігійна реформи. Система триумвірату і дуумвірату. Федеративна монархія. Вищі органи влади. Великий князь Київський. Боярська дума. Віче. Князівські з'їзди. Десяткова і двірцево-вотчинна системи управління. Урядовці. Співвідношення компетенції церкви і держави.

3 Особливості соціальної структури Київської Русі. Правове становище князів, бояр, духовенства, смердів, міського населення. Напіввільні люди: закупи, рядовичі. Ізгої. Челядь. Холопи. Джерела рабства.

ТЕМА 3 ПРАВОВА І СУДОВА СИСТЕМИ КИЇВСЬКОЇ РУСІ

(2 години)

1 Джерела права.

2 Галузі права.

3 Злочини і покарання.

4 Суд і судочинство.

1 Особливості правової системи Київської Русі. Головні джерела права. Звичаєве право. Договори Русі з Візантією X століття. Устав Володимира. Статут Ярослава. Руська Правда. Коротка, розширена і скорочена редакції «Руської Правди».

2 Поняття і форми власності. Джерела отримання землі. Спадкове право. Види спадкування. Зобов'язальне право. Види зобов'язань і договорів. Сімейне право.

3 Категорії кримінального права. Поняття, об'єкт і суб'єкт злочину. Види злочинів. Мета покарання. Види покарань: потік і пограбування, віра, продаж. Урок. Головництво.

4 Світський і церковний суд. Учасники і характер судового процесу. Способи знаходження відповідача. Звід і «гоніння сліду». Основні судові докази.

ТЕМА 4 ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКА ДЕРЖАВА — СПАДКОЄМНИЦЯ КИЇВСЬКОЇ РУСІ

(2 години)

1 Загальний історичний огляд.

2 Суспільний лад.

3 Державний устрій.

4 Правова система.

1 Розпад Київської Русі. Утворення Галицького і Волинського князівств. Етапи розвитку Галицько-Волинського князівства. Роман Мстиславич. Данило Галицький. Монголо-татарська навала та її наслідки. Занепад князівства.

2 Особливості соціально-класової структури князівства. Правове становище князів, «мужів галицьких», середнього і дрібного боярства, духовенства, селян-смердів, міського населення. Напіввільні і невільні люди.

3 Форма правління. Вищі органи влади. Центральне і місцеве управління. Військо.

4 Джерела права. Звичаєве право. Руська Правда. Князівське законодавство. Магдебурзьке право. Церковне законодавство. Галузі права. Судочинство.

ТЕМА 5 ЛИТОВСЬКО-РУСЬКА ДЕРЖАВА (ДРУГА ПОЛОВИНА XIV – ПЕРША ПОЛОВИНА XVI СТ.)

(2 години)

1 Утворення Литовсько-Руської держави.

2 Суспільний лад.

3 Державний устрій.

1 Формування Литовсько-Руської держави. Статус українських земель у Великому князівстві Литовському, Руському і Жомойтському. Кревська унія 1385 р. та її наслідки. Городельська унія 1413 р. Люблінська унія 1569 р. Литовсько-московські відносини.

2 Особливості структури населення. Правове становище князів. Пани радні і хоруговні. Шляхта. Бояри і панцирні слуги. Духовенство. Міське населення. Ремісничі цехи і купецькі корпорації. Вільні, напіввільні і невільні селяни. Тягло. Чинш. Козацтво. «Устава на волоки» 1557 р.

3 Форма правління. Великий князь. Удільні князі. Пани-рада. Великий вальний сейм. Центральна адміністрація. Місцеві органи влади та управління. Органи самоврядування. Магдебурзьке і Хелмське право в Україні.

ТЕМА 6 ПРАВО І СУД ЛИТОВСЬКО-РУСЬКОЇ ДЕРЖАВИ *(2 години)*

1 Суд і судовий процес.

2 Джерела й основні риси права.

3 Галузі права.

1 Судова система. Великокнязівський суд, територіальні, домініальні і копні суди. Судова реформа 60-х років XVI ст. Земські, городські, підкоморські суди. Судові виконавці. Характер і особливості судового процесу.

2 Джерела права. Звичаєве право. Руська Правда. Міжнародні договори. Канонічне право. Привілеї і грамоти. Судебник Казимира IV 1468 р. Литовські статuti. Риси права.

3 Конституційні засади Литовських статутів. Цивільне право. Форми земельної власності. Зобов'язальне право. Види договорів. Спадкове право. Регулювання шлюбно-сімейних відносин. Поняття злочину. Види злочинів. Мета покарання. Система покарань.

ТЕМА 7 УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ У СКЛАДІ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ (ДРУГА ПОЛОВИНА XVI - ПЕРША ПОЛОВИНА XVII СТ.)

(2 години)

- 1 Загальний історичний огляд.*
- 2 Суспільний устрій.*
- 3 Державний устрій.*
- 4 Судова і правова системи.*

1 Українські землі після Люблінської унії 1569 р. Польсько-московські відносини. Козацько-селянські повстання. Північна Буковина у складі Молдавського князівства. Закарпаття під владою Угорщини і Австрії.

2 Особливості соціальної структури. Політичні, майнові, особисті права шляхти. Правове становище духовенства, міщан, козаків. Селянство. Юридичне оформлення кріпацтва.

3 Зміст Люблінської унії щодо системи влади. «Артикули» Генріха Валуа 1573 р. Форма правління. Склад і повноваження вального сейму. Центральне управління. Адміністративний поділ. Місцеве управління. Система влади й управління на Запорозькій Січі.

4 Вищі судові інстанції. Господарський і сеймовий суди, головний трибунал. Земські, гродські і підкоморські суди. Церковні (духовні і домініальні) суди. Копні і вотчинні суди. Суд і судочинство у містах. Судова система Запорозької Січі. Джерела і галузі права.

ТЕМА 8 УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА І ПРАВО В РОКИ ВИЗВОЛЬНОЇ ВІЙНИ 1648-1654 РР.

(2 години)

- 1 Історичний огляд та ознаки державності.*
- 2 Зміни у суспільному устрої.*
- 3 Державний устрій.*
- 4 Правова і судова системи.*

1 Причини, характер і рушійні сили Визвольної війни. Зборівський договір 1649 р. Білоцерківська мирна угода 1651 р. Московський договір 1654 р. Ознаки державності. Політична влада. Територія. Політико-адміністративний устрій. Суд. Фінансова і податкова системи. Військо.

2 Особливості соціальної структури. Козацька старшина. Шляхта. Духовенство. Козаки. Селяни. Міщани магістратських і ратушних міст.

3 Зміни в адміністративно-територіальному устрої. Військова рада. Генеральний уряд. Гетьман. Вищі урядовці. Місцеве управління. Склад і повноваження полково-сотенних урядів. Військо. Міське самоврядування.

4 Джерела права. Звичаєве козацьке право. Литовський статут 1588 р. Гетьманські універсали. Міжнародні угоди. Галузі права. Судова система. Генеральний, полковий, сотенний суди. Міські суди. Судовий процес.

ТЕМА 9 СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ УСТРІЙ КОЗАЦЬКО-ГЕТЬМАНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ (ДРУГА ПОЛОВИНА XVII - XVIII СТ.)

(2 години)

1 Загальний історичний огляд.

2 Суспільний лад.

3 Державний устрій.

1 Політичні події після Московського договору 1654 р. Гадяцький трактат 1658 р. Переяславські статті 1659 р. Слободищівський трактат 1660 р. Глухівські статті 1669 р. Коломацькі статті 1687 р. Події Північної війни в Україні. Конституція П. Орлика. Посилення процесу обмеження української автономії. Ліквідація державності. Зруйнування Запорозької Січі. Південна і Слобідська Україна у XVIII ст.

2 Зміни у соціальній структурі. Бунчукове товариство. Значкове товариство. Військове товариство. Українська шляхта. Духовенство. Заможне козацтво. Підпомічники. Підсусідки. Міське населення. Селяни. Друге запровадження кріпацтва в Україні.

3 Центральні органи влади Московської держави в Україні. Малоросійські колегії. Правління гетьманського уряду. Гетьман. Військова рада. Рада генеральної старшини. Гетьманський уряд. Генеральна військова канцелярія. Полкові і сотенні ради. Курінні і городові отамани. Податки і фінанси. Органи влади й управління на Слобожанщині і Запорозькій Січі.

ТЕМА 10 ПРАВО КОЗАЦЬКО-ГЕТЬМАНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ (ДРУГА ПОЛОВИНА XVII - XVIII СТ.)

(2 години)

1 Джерела права.

2 Кодифікація права.

3 Галузі права.

4 Суд і судовий процес.

1 Звичаєве право. Литовські статuti. Збірники Магдебурзького права. Гетьманські (договірні) статті. Гетьманське законодавство. Російське законодавство в Україні. Церковне право.

2 Причини кодифікації українського права. Перша кодифікаційна комісія. «Процес короткий наказний» 1734 р. «Права, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р. Приватні кодифікації українського права. «Суд і розправа в правах малоросійських» Ф.Чуйкевича. «Книга Статут та інші права малоросійські» В.Кондратьєва. «Екстракт малоросійських прав» О.Безбородька. «Екстракт із указів, інструкцій і уставів...» 1786 р.

3 Поняття, види і форми власності. Вотчинні і рангові землі. Zobov'язання. Види договорів. Шлюб. Форми укладання шлюбу. Спадкове право. Поняття, суб'єкт та об'єкт злочину. Види злочинів. Система покарань.

4 Судова система Гетьманщини. Генеральний суд. Полкові, сотенні, міські і сільські (громадські) суди. Судова реформа 1760-1763 рр. Суд на західноукраїнських землях. Характер і суб'єкти судового процесу.

ТЕМА 11 СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ УСТРІЙ УКРАЇНИ У СКЛАДІ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ (XIX - ПОЧАТОК XX СТ.)

(2 години)

- 1 Історичний огляд.*
- 2 Суспільний лад.*
- 3 Державний устрій.*

1 Соціально-економічний розвиток Лівобережної, Правобережної і Південної України. Кріпацтво. Реформи 60-70-х років XIX ст. Промисловий переворот. Революція 1905-1907 рр. Україна в роки Першої світової війни.

2 Становий поділ суспільства. Дворяни. Духовенство. Міщани. Селяни поміщицькі, державні, удільні. Військові поселенці. Поява нових суспільних груп. Буржуазія. Робітничий клас.

3 Адміністративно-територіальний поділ. Губернські і повітові правління. Галузеві установи в губерніях і повітах. Органи місцевого самоврядування. Селянська реформа 1861 р. Земська реформа 1864 р. Міська реформа 1870 р. Державна дума: вибори, склад, повноваження, українська громада. Державна рада.

ТЕМА 12 СУД І ПРАВОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ У СКЛАДІ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ (XIX - ПОЧАТОК XX СТ.)

(2 години)

- 1 Суд і судочинство. Поліція.*
- 2 Еволюція права.*
- 3 Галузі права.*

1 Особливості судової системи в Україні в першій половині XIX ст. Судова реформа 1864 р. Мирові суди. Окружні суди. Судові палати. Сенат. Поліцейська реформа. Загальна і політична поліція.

2 Чинність місцевого права. Кодифікація російського законодавства. Кодифікація права окремих місцевостей. Повне зібрання законів Російської імперії. Звід законів Російської імперії. Зібрання узаконень і розпоряджень Уряду.

3 Основні джерела цивільного права. Зобов'язальне право. Спадкове право. Сімейне право. Джерела кримінального права. Поняття злочину. Види злочинів. Система покарань. Кримінально-процесуальне право. Цивільно-процесуальне право. Адміністративне законодавство.

ТЕМА 13 УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ У СКЛАДІ АВСТРІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ (1772 - 1918 РР.)

(2 години)

1 Загальний історичний огляд.

2 Суспільний лад.

3 Державний устрій.

4 Суд. Правова система.

1 Приєднання західноукраїнських земель до Австрійської монархії. Адміністративно-територіальний поділ. Революційні події 1848-1849 рр. Імперські конституції 1848, 1849 рр. Австро-Угорська монархія. Західноукраїнські землі напередодні і в роки Першої світової війни.

2 Зміни соціальної структури. Поміщики. Духовенство католицьке та уніатське. Міщани. Селяни. Скасування кріпацтва. Нові соціальні групи.

3 Галицька надвірна канцелярія. Губернатор Галичини і Лодомерії. Крайовий становий сейм. Виконавчий комітет сейму. Крайові міста. Правління намісника у Галичині. Президентське правління на Буковині. Місцеві органи влади та управління. Органи місцевого самоврядування.

4 Судова система у першій половині XIX ст.: духовні, міські, домініальні суди. Земські, гродські, підкоморські суди. Королівський трибунал. Судова система після революції 1848-1849 рр. Повітові суди. Повітові колегіальні суди. Окружні суди. Вищий крайовий суд у Львові. Верховний суд і Касаційний трибунал у Відні. Прокуратура. Адвокатура. Цивільне право. Цивільно-процесуальні кодекси 1781, 1895 рр. Кодифікація кримінального права. Кримінально-процесуальний кодекс 1873 р. Військовий кримінальний кодекс 1912 р.

ТЕМА 14 СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЛАД І ПРАВО В УКРАЇНІ ПІСЛЯ ЛЮТНЕВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ (ЛЮТИЙ - ЖОВТЕНЬ 1917 Р.)

(2 години)

1 Формування нових політичних структур. Ради робітничих, солдатських і селянських депутатів.

2 Тимчасовий уряд.

3 Законодавство Тимчасового уряду.

1 Лютнева революція 1917 р. Петроградська Рада робітничих і солдатських депутатів. Тимчасовий комітет Державної думи. Ради робітничих, солдатських і селянських депутатів в Україні. Їх структура і повноваження. Профспілки і фабрично-заводські комітети. Солдатські, матроські, селянські комітети. Робітнича міліція. Червона гвардія.

2 Повноваження, склад і термін діяльності Тимчасового уряду. Декларація Тимчасового уряду від 3 березня 1917 р. Зміни у державному апараті. Міністерства. Особливі наради, ради, комітети при Тимчасовому уряді. Комітети громадських організацій. Губернські і повітові комісари. Місцеві органи самоврядування. Охоронний апарат. Окружні і мирові суди. Суди з адміністративних справ. Військово-революційні і тимчасові суди.

3 Цивільне право. Обмеження права приватної власності. Кримінальне право. Амністія, відновлення у політичних правах. Скасування смертної кари, заслання на поселення. Відновлення смертної кари на фронті. Трудове право. Правове регулювання аграрних відносин.

ТЕМА 15 ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ (БЕРЕЗЕНЬ 1917 - КВІТЕНЬ 1918 Р.)

(2 години)

1 Етапи організаційної діяльності Центральної Ради.

2 Центральні органи влади.

- 3 Місцеві органи влади.
- 4 Суд. Правова система.

1 Організаційне оформлення Центральної Ради і проголошення її Всеукраїнським парламентом. Внутрішня реорганізація Центральної Ради і формування виконавчої влади. Розмежування повноважень з Тимчасовим урядом. Проголошення УНР. IV Універсал Центральної Ради. Проголошення УНР самостійною державою.

2 Склад, повноваження Центральної Ради. Загальні збори і Комітет Центральної Ради. Генеральний секретаріат. Статут Генерального секретаріату від 29 липня 1917 р. Інструкція Тимчасового уряду від 4 серпня 1917 р. Декларація Генерального секретаріату. Рада Народних Міністрів.

3 Місцеві органи влади, що діяли в Україні у 1917 – квітні 1918 р. Спроба адміністративної реформи. Проблеми у формуванні місцевих органів влади.

4 Законодавство Центральної Ради щодо судової системи. Утворення Генерального й апеляційних судів. Військові революційні суди. Німецькі й австро-угорські військово-польові суди. Українські вищі військові і штабні суди. Конституційне право. Фінансове право. Трудове право. Земельне право. Цивільне і кримінальне право. Військо, органи охорони громадського порядку.

ТЕМА 16 УКРАЇНЬСЬКА ГЕТЬМАНСЬКА ДЕРЖАВА (КВІТЕНЬ - ЛИСТОПАД 1918 Р.)

(2 години)

- 1 Державний переворот і утворення Української Держави.
- 2 Державний устрій.
- 3 Судова система і правоохоронні органи.
- 4 Законодавство.

1 Причини, учасники державного перевороту 29 квітня 1918 р. Хліборобський конгрес у Києві. Проголошення П.Скоропадського Гетьманом України. «Грамота до всього українського народу».

2 Форма правління. «Закони про тимчасовий державний устрій України» від 29 квітня 1918 р. Повноваження Гетьмана. «Тимчасовий закон про верховне управління Державою на випадок смерті, хвороби і перебування поза межами Держави Гетьмана всієї України» від 1 серпня 1918 р. Колегія верховних правителів держави. Склад і повноваження Ради Міністрів. Мала Рада Міністрів. Губернські і повітові старости. Місцеві органи самоврядування.

3 Генеральний суд. Державний сенат. Київський апеляційний суд, Харківська та Одеська судові палати. Окружні і мирові суди. Одеський комерційний суд. Військові суди. Німецькі й австро-угорські військово-польові суди. Державна варта.

4 Особливості впровадження законодавства. Конституційне право. Цивільне і кримінальне право. Законодавство щодо війська. Земельні реформи. «Грамота до українського народу» від 22 жовтня 1918 р.

ТЕМА 17 УКРАЇНЬСЬКА НАРОДНА РЕСПУБЛІКА ЧАСІВ ДИРЕКТОРІЇ

(2 години)

1 Загальний історичний огляд.

2 Державна влада і територіальний устрій УНР.

3 Судова система.

4 Законодавство УНР.

1 Утворення Директорії. Захоплення військами Директорії Києва. Відновлення УНР. Відносини з країнами Антанти, Польщею, більшовиками і Денікіним. Варшавський договір 1920 р. Ризький мирний договір 1921 р.

2 Склад і повноваження Директорії. Конгрес трудового народу України. Акт злуки УНР і ЗУНР. Закон про форму влади на Україні від 28 січня 1919 р. Державна Народна Рада. Рада Народних Міністрів. Губернські, повітові, волосні комісари. Управління губернського комісара. Повітові і волосні комісаріати. Земства, міські думи, українські трудові ради.

3 Надвищий суд. Київський апеляційний суд. Окружні і мирові судові інституції. Військові суди.

4 Особливості впровадження законодавства. Спроби регламентації законодавчого процесу. Тимчасовий закон «Про порядок внесення і затвердження законів в Українській Народній Республіці» від 14 лютого 1919 р. Закон про тимчасове верховне правління і порядок законодавства в УНР від 12 листопада 1920 р. Закони про державну мову, форму влади, землю.

ТЕМА 18 ЗАХІДНОУКРАЇНЬСЬКА НАРОДНА РЕСПУБЛІКА (1918-1923 РР.) (2 години)

1 Загальний історичний огляд.

2 Державний лад.

3 Судова система та інші правоохоронні органи.

4 Правова система.

1 Утворення Української Національної Ради. Проголошення ЗУНР. Українсько-польська війна у Східній Галичині. Українська Галицька Армія. Приєднання Закарпаття до Чехословаччини, Північної Буковини до Румунії, Східної Галичини до Польщі. Падіння ЗУНР. Паризька конференція.

2 Українська Національна Ради. Президент. Диктатор. Державний секретаріат. Повітовий, міський, громадський комісари. Повітова національна рада. Міська рада. Громадська рада.

4 Трибунали 1-ї інстанції. Окремий судовий сенат 2-ї інстанції. Окремий судовий сенат 3-ї інстанції. Окружні і повітові суди. Прокуратура. Адвокатура. Нотаріат. Корпус державної жандармерії. Народна міліція. Українська Галицька Армія.

3 Закони про мову, громадянство і правовий статус іноземців. Тимчасовий Основний Закон ЗУНР від 13 листопада 1918 р. Закон про земельну реформу від 14 квітня 1919 р. Законодавство про освіту.

ТЕМА 19 ФОРМУВАННЯ РАДЯНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ В УКРАЇНІ (1917-1920 РР.)

(2 години)

1 Періодизація встановлення радянської влади в Україні.

2 Державний лад.

3 Судова система і правоохоронні органи.

4 Формування основ соціалістичного права.

1 I Всеукраїнський з'їзд Рад у Харкові. Проголошення радянської влади. Друге встановлення радянської влади в Україні (листопад 1918 - серпень 1919 р.). Відновлення радянської влади у січні 1920 р.

2 Всеукраїнський з'їзд Рад. Центральний виконавчий комітет. Всеукраїнський центральний виконавчий комітет Рад. Народний Секретаріат. Надзвичайні органи влади. Військово-революційний комітет для боротьби з контрреволюцією. Тимчасовий робітничо-селянський уряд України. Всеукраїнський революційний комітет. Рада Народних Комісарів. Ради робітничих, солдатських і червоноармійських депутатів. Місцеві військово-революційні комітети. Комітети бідноти. Революційні трійки. Комітети незаможних селян.

3 Дільничні, повітові, міські народні суди. Революційні трибунали. Селянські земельні комітети. Відділи праці і житлові відділи місцевих Рад. Народний суд. Повітова і губернська ради народних суддів. Верховний касаційний суд. Революційні військові трибунали. Всеукраїнська надзвичайна комісія з боротьби з контрреволюцією, спекуляцією та службовими злочинами. Радянська міліція. Залізнична міліція.

4 Особливості формування радянської правової системи в Україні. Конституція УСРР 1919 р. Земельне законодавство. Скасування приватної власності на землю. Розподіл землі. Цивільне право. Усуспільнення приватної власності. Одержавлення засобів виробництва. Скасування спадкування. Трудове право. Кримінальне право.

ТЕМА 20 СОЦІАЛІСТИЧНА ДЕРЖАВНІСТЬ В УКРАЇНІ (1921-1929 РР.)

(2 години)

1 Загальний історичний огляд.

2 Вищі і місцеві органи влади й управління.

1 Завершення громадянської війни. Голод 1921-1923 рр. Нова економічна політика. Утворення СРСР. Конституція СРСР 1924 р. Політика коренізації (українізації). Зміни у соціальній структурі населення.

2 Всеукраїнський з'їзд Рад. Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет. Президія ВУЦВК. Рада Народних Комісарів. Зміни у структурі вищих органів влади після прийняття Конституції СРСР 1924 р. Рада Народних Комісарів. Загальносоюзні, об'єднані і самостійні наркомати. Адміністративно-територіальна реформа 1922-1925 рр. Окружні і районні з'їзди Рад та їх виконкоми. Міські, селищні і сільські Ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів. Комнезами. Молдавська Автономна Соціалістична Радянська Республіка.

ТЕМА 21 СОЦІАЛІСТИЧНА ДЕРЖАВНІСТЬ В УКРАЇНІ (1921-1929 РР.)

(2 години)

1 Суд і судочинство. Правоохоронні органи.

2 Кодифікація радянського законодавства.

3 Галузі права.

1 Структура судової системи за «Положенням про судоустрій УСРР» 1922 р. і «Положенням про судоустрій УСРР» 1925 р. Верховний суд республіки, окружний суд, народний суд. Спеціальні суди: арбітражні, військові, дисциплінарні, громадські, судово-земельні комісії, примирні камери. Нотаріат. Державна прокуратура. Адвокатура. Слідчі органи. Державне політичне управління.

2 Етапи, особливості і напрямки кодифікації радянського законодавства в Україні. «Систематичне зібрання чинних законів УСРР» у 7 томах.

3 Зміни до Конституції УСРР 1925 р. Конституція УСРР 1929 р. Цивільний кодекс УСРР 1922 р. Кодекс законів про народну освіту УСРР 1922 р. Кримінальний кодекс УСРР 1922 р. Кримінально-процесуальний кодекс 1922 р. Закон про ліси 1923 р. Цивільно-процесуальний кодекс УСРР 1924 р. Тимчасові будівельні правила 1924 р. Ветеринарний кодекс УСРР 1925 р. Виправно-трудоий кодекс 1925 р. Кодекс законів про сім'ю, опіку, шлюб та акти громадянського стану 1926 р. Адміністративний кодекс та нові редакції Земельного, Кримінального і Кримінально-процесуального кодексів 1927 р. Статут цивільного будівництва і Гірничий кодекс 1928 р. Нові редакції Цивільно-процесуального кодексу і Положення про судоустрій 1929 р.

ТЕМА 22 ДЕРЖАВНИЙ УСТРІЙ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ПАНУВАННЯ ТОТАЛІТАРНОГО РЕЖИМУ (1929-1939 РР.)

(2 години)

1 Загальний історичний огляд.

2 Державний устрій.

3 Правоохоронні і позасудові органи.

1 Здійснення індустріалізації та колективізації сільського господарства. Розкуркулення селян. Голод 1932-1933 рр. Перші п'ятирічки. Політичні репресії. Риси тоталітарного режиму.

2 Зміни у структурі вищих органів влади. З'їзд Рад УСРР. Центральний Виконавчий Комітет УСРР. Президія ЦВК УСРР. Верховна Рада УРСР. Президія Верховної Ради. Рада Народних Комісарів. Союзно-республіканські і республіканські наркомати. Адміністративно-територіальна реформа 1930 р. Утворення областей у 1932, 1939 рр. Столиця.

3 Структура судової системи. Народний суд. Обласний суд. Суди адміністративних округів. Верховний суд республіки. Спеціальні суди. Адвокатура. Структура органів прокуратури. Народний

комісаріат внутрішніх справ. Державне політичне управління. Особлива нарада при НКВС СРСР. «Двійки», «трійки». Посилення ролі позасудових репресивних органів.

ТЕМА 23 ПРАВО УКРАЇНИ В ПЕРІОД ПАНУВАННЯ ТОТАЛІТАРНОГО РЕЖИМУ (1929-1939 РР.)

(2 години)

1 Правова система.

2 Державність і право у західноукраїнських землях.

1 Конституція УРСР 1937 р. Зміни у цивільному, сімейному, трудовому праві. Колгоспне і земельне право. Кримінальне і кримінально-процесуальне право. Постанова ЦВК СРСР від 1 грудня 1934 р. «Про порядок ведення справ про підготовку або здійснення терористичних актів».

2 Становище західноукраїнських земель у складі Польщі, Чехословаччині, Румунії. Адміністративно-територіальний поділ. Місцеві органи влади. Проголошення Карпатської України незалежною державою 15 березня 1939 р.

ТЕМА 24 ДЕРЖАВНІСТЬ І ПРАВО УКРАЇНИ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1939-1945 РР.)

(2 години)

1 Приєднання Західної України до УРСР.

2 Державний лад.

3 Окупаційний режим і Рух Опору.

4 Правоохоронні органи і правова система.

1 Радянсько-німецький договір про ненапад від 23 серпня 1939 р. та таємний протокол до нього. Радянсько-німецький договір про дружбу і кордони від 28 вересня 1939 р. Включення до складу УРСР Східної Галичини, Північної Буковини і частини Бессарабії. Утворення Волинської, Дрогобицької, Львівської, Рівненської,

Станіславської, Тернопільської, Чернівецької та Аккерманської областей. Зміни у політичній і соціально-економічній галузях регіону.

2 Зміни у державному апараті. Указ Президії Верховної Ради СРСР про воєнний стан від 22 червня 1941 р. Державний Комітет Оборони. Київський та Одеський міські комітети оборони. Спеціальні органи, що виконували функції державних органів. Ставка Головного Командування (Ставка Верховного Головнокомандування). Нові наркомати. Військові ради фронтів, армій, флотів. Акт відновлення Української самостійної держави від 30 червня 1941 р. Українська Національна Рада у Львові. Створення уряду. Генеральний секретаріат. Українська Національна Рада у Києві. Возз'єднання з УРСР Закарпатської України.

3 Адміністративний поділ України під час окупації. Дистрикт Галичина. Обласні, окружні староства, округи, виділені міста, сільські громади. Рейхскомісаріат Україна. Генеральні округи, округи, райони, округи міського типу, міста окружного підпорядкування. Губернаторства: Трансністрія, Бесарабія, Буковина. Військова (прифронтна) зона. Районні, міські, сільські управи. Громадські управління. Міністерство у справах східних областей. Концтабори військовополонених.

4 Указ Президії Верховної Ради СРСР «Про військові трибунали в місцевостях, оголошених на воєнному стані, і районах воєнних дій» від 22 червня 1941 р. Мілітаризація прокуратури. Об'єднання НКВС і НКДБ СРСР в НКВС СРСР. Республіканська, обласні і міські надзвичайні державні комісії з виявлення і розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників. Система окупаційних судів, поліції, жандармерії. Зміни у радянському цивільному і сімейному праві, земельному, колгоспному, трудовому, кримінальному і кримінально-процесуальному законодавстві УРСР. Риси німецького права.

ТЕМА 25 ДЕРЖАВА І ПРАВО УКРАЇНИ У ПОВОЄННІ РОКИ І ПЕРІОД ДЕСТАЛІНІЗАЦІЇ (1945 - СЕРЕДИНА 1960-Х РР.)

(2 години)

- 1 Загальний історичний огляд.
- 2 Державний лад.
- 3 Суд і правоохоронні органи.
- 4 Правова система.

1 Відбудова народного господарства. Голод 1946-1947 рр. Акція «Вісла». Ліквідація Української греко-католицької церкви. Боротьба ОУН-УПА. Ідеологічна реакція. Приєднання Криму до УРСР. Процес десталінізації.

2 Верховна Рада УРСР. Рада Міністрів УРСР. Розширення компетенції союзних республік. Обласні, міські, районні, селищні і сільські Ради депутатів трудящих. Постійні комісії місцевих Рад.

3 «Положення про вибори народних суддів» від 10 жовтня 1948 р. «Положення про дисциплінарну відповідальність суддів» від 15 липня 1948 р. Скасування військових трибуналів МВС та Особливої наради МВС, транспортних судів. Закон про судоустрій УРСР від 30 червня 1960 р. Зміни у системі Генеральної прокуратури. Реорганізація МВС. Міністерство охорони громадського порядку. Комітет державної безпеки. Товариські суди і народні дружини.

4 Друга кодифікація радянського законодавства. Основи законодавства СРСР. Закон про судоустрій УРСР 1959 р. Кримінальний кодекс УРСР 1960 р. Кримінально-процесуальний кодекс УРСР 1960 р. Цивільний кодекс УРСР 1963 р. Цивільно-процесуальний кодекс УРСР 1963 р. Трудове, сімейне, житлове законодавство.

ТЕМА 26 ДЕРЖАВА І ПРАВО УКРАЇНИ В ПЕРІОД НЕОСТАЛІНІЗМУ (СЕРЕДИНА 1960-Х - СЕРЕДИНА 1980-Х РР.)

(2 години)

- 1 Загальний історичний огляд.
- 2 Державний лад.
- 3 Суд та інші правоохоронні органи.
- 4 Основні риси права.

1 Прихід до влади в СРСР партійної групи на чолі із Л.І.Брежнєвим. Спроби економічної реформи. Наростання кризових явищ в економіці. Дисидентський і правозахисний рух. Конституція УРСР 1978 р.

2 Верховна Рада УРСР. Президія і постійні комісії Верховної Ради УРСР. Рада Міністрів УРСР. Президія Ради Міністрів УРСР. Союзно-республіканські і республіканські міністерства, державні комітети і відомства, підпорядковані Раді Міністрів УРСР. Обласні, районні, міські, районні в містах, селищні, сільські Ради депутатів трудящих. Виконкоми, відділи та управління виконкомів Рад. Ради народних депутатів.

3 Верховний Суд УРСР, обласні суди, Київський міський суд, районні (міські) народні суди. Державний арбітраж при Раді Міністрів УРСР. Міністерство юстиції УРСР. Державний нотаріат. Органи прокуратури, внутрішніх справ. Адвокатура.

4 Продовження другої кодифікації радянського законодавства. Основи законодавства Союзу РСР з різних галузей права. Кодекс УРСР про шлюб та сім'ю 1969 р. Земельний кодекс УРСР 1970 р. Виправно-трудова кодекс УРСР 1971 р. Кодекс законів про працю УРСР 1971 р. Водний кодекс УРСР 1972 р. Кодекс УРСР про надра 1976 р. Лісовий кодекс УРСР 1979 р. Житловий кодекс УРСР 1983 р. Кодекс УРСР про адміністративні правопорушення 1984 р. Конституційна реформа.

ТЕМА 27 ДЕРЖАВА І ПРАВО УКРАЇНИ ПЕРІОДУ ПЕРЕБУДОВИ (1985 - 1991 РР.)

(2 години)

1 Загальний історичний огляд.

2 Державний лад. Зміна статусу республіки.

3 Суд та інші правоохоронні органи.

4 Правова система.

1 Основні засади перебудови. Прискорення соціально-економічного розвитку країни. Демократизація суспільного життя. Нове політичне мислення. Формування багатопартійності. Декларація

про державний суверенітет від 16 липня 1990 р. Спроба заколоту у серпні 1991 р. Акт незалежності України 24 серпня 1991 р. Всеукраїнський референдум і вибори Президента України 1 грудня 1991 р. Створення Співдружності Незалежних Держав.

2 Президент Української РСР. Верховна Рада УРСР. Рада Міністрів УРСР. Кабінет Міністрів УРСР. Закон УРСР «Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування» від 7 грудня 1990 р.

3 Внесення змін до Конституції УРСР щодо суду й арбітражу. Верховний суд УРСР, Верховний суд Автономної Республіки Крим, обласні суди, Київський міський суд, районні (міські) народні суди. Виведення судової системи і прокуратури України з підпорядкування союзним органам. Закон УРСР «Про міліцію» від 20 грудня 1990 р.

4 Зміни до Конституції УРСР від 27 жовтня 1989 р. і від 24 жовтня 1990 р. Концепція нової Конституції України, схвалена Верховною Радою УРСР 19 червня 1991 р. Закони УРСР «Про мови в Українській РСР» 1989 р., «Про економічну самостійність Української РСР» 1990 р., «Про підприємництво», «Про підприємство в УРСР», «Про власність», «Про інвестиційну діяльність», «Про зайнятість населення» 1991 р. Зміни до Кримінального кодексу УРСР 1991 р.

ТЕМА 28 ДЕРЖАВА І ПРАВО УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ (1991 - 2001 РР.)

(2 години)

- 1 Загальний історичний огляд.*
- 2 Державний лад.*
- 3 Суд та інші правоохоронні органи.*
- 4 Правова система.*

1 Визнання України міжнародним співтовариством. Україна і СНД. Будівництво Збройних сил країни. Економічна криза. Багатопартійність. Прийняття Конституції 1996 р.

2 Адміністративно-територіальний поділ. Верховна Рада України. Президент України. Кабінет Міністрів України. Міністерства,

державні комітети, відомства, служби. Обласні і районні державні адміністрації. Ради народних депутатів.

3 Закони України «Про статус суддів» від 15 грудня 1992 р., «Про арбітражний суд» від 4 червня 1991 р., «Про організацію судового самоврядування» від 2 лютого 1994 р., «Про Конституційний суд України» від 16 жовтня 1996 р., «Про судоустрій» (2001 р.). Верховний суд України, Верховний суд Автономної Республіки Крим, обласні, Київський і Севастопольський міські, районні (міські), міжрайонні (окружні) суди. Створення апеляційних судів. Воєнні й арбітражні суди. Конституційний суд. Закони України «Про прокуратуру» від 5 листопада 1991 р., «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 лютого 1992 р., «Про Службу безпеки України» від 25 березня 1992 р., «Про адвокатуру» від 19 грудня 1992 р.

4 Конституція України, прийнята 28 червня 1996 р. Цивільне, трудове, аграрне право. Закони України «Про охорону праці» від 14 жовтня 1992 р., «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» від 3 березня 1998 р., «Про оренду землі» від 23 квітня 1997 р. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 14 січня 1998 р. Скасування смертної кари. Кримінальний кодекс України 2001 р. Адміністративна реформа.

СЕМІНАРИ

(34 години)

Семінар 1

(2 години)

Вступне заняття

Предмет курсу та його тематика. Форми і методи проведення семінарських занять. Форми контролю знань. Організація самостійної роботи студентів. Ознайомлення з літературою з курсу. Екскурсія до навчально-методичного кабінету кафедри, бібліотеки університету. Робота з каталогами. Тематика рефератів і студентських наукових робіт.

Семінар 2

(2 години)

План

- 1 Особливості виникнення держав у Північному Причорномор'ї.
- 2 Скіфія, античні міста-держави Північного Причорномор'я, Боспорське царство.
- 2 Процеси державотворення у східних слов'ян.

Реферати

- 1 Звичаєве право Скіфії.
- 2 Правова система і суд Ольвії.
- 3 Державний і суспільний лад Боспорського царства.
- 4 Норманська теорія виникнення держави у східних слов'ян.

Список літератури

1. Арбунов М.В. Путешествие в загадочную Скифию. — М., 1989.
2. Баран В., Козак Д., Терпиловський Р. Походження слов'ян. — К., 1991.

3. Виноградов Ю.Г. Политическая история Ольвийского полиса VII - I вв. до н. е.: Историко-эпиграфическое исследование. — М., 1989.
4. Воронов В.А. Боспор Киммерийский. — М., 1983.
5. Геродот з Галікарнасу. Скіфія. Найдавніший опис України з V століття перед Христом. — К., 1992.
6. Залізник Л. Нариси стародавньої історії України. — К., 1994.
7. История государства и права Украинской ССР: В 3 т. — К., 1987. — Т.1. — С.29-51.
8. История Украинской ССР: В 10 т. — К., 1982. — Т.1.
9. Історія держави і права України: Навч. посібник / За ред. А.С.Чайковського. — К., 2000. — С.11-37.
10. Історія держави і права України: У 2 ч. / За ред. А.Й.Рогожина — Х., 1996.
11. Кульчицький В.С., Настюк М.І., Тищик Б.Й. Історія держави і права України. — Львів, 1996.
12. Музиченко П. Історія держави і права України. — К., 1999. — С.31-53.
13. Музыченко П.П., Долматова Н.И. История государства и права Украины в вопросах и ответах. — Х., 2000. — Ч.1. — С.7-21.
14. Хрестоматія з історії держави і права України: У 2 т. — К., 1997. — Т.1. — С.5-20.
15. Шелов Д.Б. Северное Причерноморье 2000 лет назад. — М., 1975.

Семінар 3 (2 години)

План

- 1 Державний устрій Київської Русі.
- 2 Суспільний лад Давньоруської держави.
- 3 Джерела права Київської Русі.
- 4 Галузі права.

Реферати

- 1 Суд і судовий процес у Київській Русі.
- 2 «Руська Правда» як джерело права.
- 3 Княжі церковні статути.
- 4 Правове становище ізгоїв.

Список літератури

1. Бочарников Д. Чи дійсно юридичне право було єдиним інструментом державного управління суспільством в Київській Русі // Право України. — 1997. — №11. — С.109-110.
2. Будзилович І. Деякі особливості розвитку державності, права і функцій церкви у Київській Русі (аналітичний нарис) // Право України. — 1999. — №1. — С.126-132, 140.
3. История государства и права Украинской ССР: В 3 т. — К., 1987. — Т.1 — С.52-76.
4. История Украинской ССР: В 10 т. — К.,1982. — Т.1
5. Історія держави і права України: Навч. посібник / За ред. А.С.Чайковського. — К., 2000. — С.37-77.
6. Історія держави і права України: У 2 ч. / За ред. А.Й.Рогожина — Х., 1996.
7. Котляр М.Ф. 900-річчя Любецького з'їзду князів. Давньоруська державність: до і після Любеча // Український історичний журнал. — 1997. — №4. — С.19-28.
8. Котляр М.Ф. Київська держава часів Аскольда й Олега // Київська старовина. — 1993. — №3. — С.70-77.
9. Кудін С. Поняття кримінального штрафу за Руською Правдою та Литовським Статутом // Право України. — 2000. — №11. — С.141-143.
10. Кульчицький В.С., Настюк М.І., Тищик Б.Й. Історія держави і права України. — Львів, 1996.
11. Кушинська Л.А. Про джерело права русько-візантійських угод X ст. // Український історичний журнал. — 1999. — №6. — С.89-94.
12. Лашенко Р. Лекції по історії українського права. — К., 1998. — С.35-150.
13. Музиченко П. Історія держави і права України. — К., 1999. — С.53-70.
14. Музыченко П.П., Долматова Н.И. История государства и права Украины в вопросах и ответах. — Х., 2000. — Ч.1. — С.27-41.
15. Ричка В.М. Шлюб і подружнє життя у Київській Русі // Український історичний журнал. — 1992. — №1. — С.131-141.
16. Свердлов М. От Закона Русского к Русской Правде. — М., 1988.
17. Толочко П. Київська Русь. — К., 1996.

18. Українське державотворення: невитребуваний потенціал: Словник-довідник / За ред. О.М.Мироненка. — К., 1997. — С.113-115, 207, 277-281, 406-408, 553-555.
19. Хрестоматія з історії держави і права України: У 2 т. — К., 1997. — Т.1. — С.21-45.
20. Хрестоматія по истории государства и права СССР. Дооктябрьский период / Под ред. Ю.П.Титова, О.И.Чистякова. — М., 1990. — С.7-24.

Семінар 4

(2 години)

План

- 1 Державний і суспільний устрій Галицько-Волинського князівства.
- 2 Державний устрій Литовсько-Руської держави.
- 3 Суспільний устрій Литовсько-Руської доби.

Реферати

- 1 Джерела права Галицько-Волинського князівства.
- 2 Вальний сейм як вищий орган влади у Великому Князівстві Литовському.
- 3 Особливості Магдебурзького права в Україні у XIV - XVI ст.
- 4 Права і привілеї шляхти.

Список літератури

1. Борисенко В. Тернистий шлях державотворення // Київська старовина. — 1994. — №1. — С.2-9.
2. Буцевецький В.С., Морозов О.А. Політична автономія українських земель у складі Великого Князівства Литовського у другій половині XIV - першій половині XV ст. // Вісник Сумського державного університету. — 1996. — №2. — С.144-146.
3. История государства и права Украинской ССР: В 3 т. — К., 1987. — Т.1. — С.77-106.
4. История Украинской ССР: В 10 т. — К., 1982. — Т.2. — С.15-58, 82-115,

5. Історія держави і права України: Навч. посібник / За ред. А.С.Чайковського. — К., 2000. — С.78-115.
6. Історія держави і права України: У 2 ч. / За ред. А.Й.Рогожина — Х., 1996.
7. Ковальова С. Судові чиновники в українських судах XIV - XVI століть // Юридический вестник. — 2000. — №1. — С.110-117.
8. Котляр М.Ф. Галицько-Волинське князівство (до 800-ліття утворення) // Український історичний журнал. — 2000. — №1. — С.21-32.
9. Кульчицький В.С., Настюк М.І., Тищик Б.Й. Історія держави і права України. — Львів, 1996.
10. Лашенко Р. Лекції по історії українського права. — К., 1998. — С.150-191.
11. Музиченко П. Історія держави і права України. — К., 1999. — С.72-125.
12. Музыченко П.П., Долматова Н.И. История государства и права Украины в вопросах и ответах. — Х., 2000. — Ч.1. — С.41-78.
13. Русина О. Магдебурзьке право в пізньосередньовічному Києві (XV - початок XVII ст.) // Історія України. — 2001. — №6. — С.1-2.
14. Українське державотворення: невитребуваний потенціал: Словник-довідник / За ред. О.М.Мироненка. — К., 1997. — С.87-89, 269-272, 275-277, 376-377.
15. Хрестоматія з історії держави і права України: У 2 т. — К., 1997. — Т.1. — С.46-133.
16. Хрестоматія по истории государства и права СССР. Дооктябрьский период /Под ред. Ю.П.Титова, О.И.Чистякова. — М., 1990. — С55-112.
17. Яковенко Н.М. Українська шляхта з кінця XIV - до середини XVII ст. (Волинь і Центральна Україна). — К., 1993.

Семінар 5

(2 години)

План

- 1 Суд і судовий процес у Литовсько-Руській державі.
- 2 Джерела права Литовсько-Руської доби.
- 3 Галузі права Литовсько-Руської доби.

4 Державний устрій Речі Посполитої.

Реферати

1 Литовські статuti як джерело права.

2 Судова реформа 1560-х років у Великому Князівстві Литовському.

3 Склад, компетенція Великого вального сейму Речі Посполитої.

4 Звичаєве право у Речі Посполитій.

Список літератури

1. Гурбик А.О. Копні суди на українських землях у XIV - XVI ст. // Український історичний журнал. — 1990. — №10. — С.110-116.
2. История государства и права Украинской ССР: В 3 т. — К., 1987. — Т.1. — С.117-124.
3. История Украинской ССР: В 10 т. — К.,1982. — Т.2. — С.226-339.
4. Історія держави і права України: Навч. посібник / За ред. А.С.Чайковського. — К., 2000. — С.115-155.
5. Історія держави і права України: У 2 ч. / За ред. А.Й.Рогожина — Х., 1996.
6. Климовський С.І. До питання про «обмеженість» магдебурзького права середньовічного Києва // Український історичний журнал. — 1997. — №4. — С.76-81.
7. Кудін С. Німецьке право в Україні в XVI сторіччі // Закон і бізнес. — 1999. — №25. — С.15.
8. Кудін С. Поняття кримінального штрафу за Руською Правдою та Литовським Статутом // Право України. — 2000. — №11. — С.141-143.
9. Кульчицький В.С., Настюк М.І., Тищик Б.Й. Історія держави і права України. — Львів, 1996.
10. Музиченко П. Історія держави і права України. — К., 1999. — С.125-158,161-175.
11. Музыченко П.П., Долматова Н.И. История государства и права Украины в вопросах и ответах. — Х., 2000. — Ч.1. — С.89-107, 119-121, 125-134.
12. Русина О. Магдебурзьке право в пізньосередньовічному Києві (XV - початок XVII ст.) // Історія України. — 2001. — №6. — С.1-2.

13. Українське державотворення: невитребуваний потенціал: Словник-довідник / За ред. О.М.Мироненка. — К., 1997. — С.269-272, 275-277, 340-345, 368-372.
14. Хрестоматія з історії держави і права України: У 2 т. — К., 1997. — Т.1. — С.95-138.
15. Хрестоматія по истории государства и права СССР. Дооктябрьский период /Под ред. Ю.П.Титова, О.И.Чистякова. — М., 1990. — С55-112.
16. Яковенко Н. Здобутки і втрати Люблінської унії // Київська старовина. — 1993. — №3. — С.77-85.
17. Яковенко Н.М. Українська шляхта з кінця XIV - до середини XVII ст. (Волинь і Центральна Україна). — К., 1993.

Семінар 6

(2 години)

План

- 1 Правове становище українського козацтва напередодні Визвольної війни 1648-1654 рр.
- 2 Державний устрій України в 1648-1654 рр.
- 3 Зміни у суспільному устрої України в 1648-1654 рр.
- 4 Козацьке право середини XVII ст.

Реферати

- 1 Ординація Війська Запорозького 1638 р.
- 2 Чому Запорозьку Січ називають «християнською козацькою республікою»?
- 3 Органи влади та управління Запорозької Січі.
- 4 Злочини та покарання на Січі.

Список літератури

1. Антонович В. Про козацькі часи на Україні. — К., 1991.
2. Апанович О. Гетьмани України і кошові отамани Запорозької Січі. — К., 1992.
3. Апанович О. Українсько-російський договір 1654 р. Міфи і реальність. — К., 1994.

4. Батюк В.С. Українська державність напередодні та в роки Визвольної війни 1648-1654 рр. у працях дослідників із західної діаспори // Український історичний журнал. — 1993. — №1. — С.50-56.
5. Голобуцький В. Запорозьке козацтво. — К., 1994.
6. Грозовський І. Козацьке право // Право України. — 1997. — №6. — С.76-80.
7. Грозовський І. Охорона природи в Запорозькій Січі // Право України. — 1997. — №12. — С.103-105.
8. Грозовський І. Право власності на землю в Запорозькій Січі // Право України. — 1997. — №8. — С.62-63.
9. Замлинський В. Гетьмани у боротьбі за суверенітет і державність України // Київська старовина. — 1992. — №4. — С.2-6.
10. История государства и права Украинской ССР: В 3 т. — К., 1987. — Т.1. — С.125-145.
11. Історія держави і права України: Навч. посібник / За ред. А.С.Чайковського. — К., 2000. — С.156-167.
12. Історія держави і права України: У 2 ч. / За ред. А.Й.Рогожина — Х., 1996.
13. Козаченко А. Про державну владу Б.Хмельницького. Окремі питання // Право України. — 1998. — №2. — С.89-93.
14. Кудін С. Правові традиції Запорозької Січі // Закон і бізнес. — 1999. — №26. — С.15.
15. Кульчицький В.С., Настюк М.І., Тищик Б.Й. Історія держави і права України. — Львів, 1996.
16. Музиченко П. Історія держави і права України. — К., 1999. — С.163-166,176-205.
17. Музыченко П.П., Долматова Н.И. История государства и права Украины в вопросах и ответах. — Х., 2000. — Ч.1. — С.121-124, 135-162.
18. Смолій В.А., Гуржій О.І. Становлення української феодальної державності // Український історичний журнал. — 1990. — №10. — С.10-20.
19. Смолій В., Степанков В. Богдан Хмельницький: соціально-політичний портрет. — К., 1993. — 504 с.
20. Смолій В., Степанков В. Українська національна революція 1648-1676 рр. крізь призму століть // Український історичний журнал. — 1998. — №1. — С.3-24; №2. — С.3-25.

21. Українське державотворення: невитребуваний потенціал: Словник-довідник / За ред. О.М.Мироненка. — К., 1997. — С.223-224, 231-234, 282-285, 340-344.
22. Хрестоматія з історії держави і права України: У 2 т. — К., 1997. — Т.1. — С.138-170.
23. Щербак В.О. Джерела формування українського козацтва // Український історичний журнал. — 1994. — №2-3. — С.75-83.
24. Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків: У 3 т. —К., 1990. — Т.1. — С.143-197.

Семінар 7

(2 години)

План

- 1 Вищі органи влади Козацько-гетьманської держави другої половини XVII - XVIII ст.
- 2 Місцеві органи влади Гетьманщини.
- 3 Суспільний устрій Гетьманщини, Слобідської України.
- 4 Ліквідація української державності у другій половині XVIII ст.

Реферати

- 1 Права і привілеї козацької старшини.
- 2 Магдебурзьке право на Гетьманщині.
- 3 Правове становище українського селянства на Гетьманщині.

Список літератури

1. Апанович О. Гетьмани України і кошові отамани Запорозької Січі. — К., 1992.
2. Горобець В.М. До питання про еволюцію гетьманської влади в Україні у першій третині XVIII ст. // Український історичний журнал. — 1993. — №2/3. — С.70-75.
3. Дзейко Ж. Правовий статус вищих органів державної влади періоду Гетьманщини // Розбудова держави. — 1996. — №3. — С.48-52.
4. Замлинський В. Гетьмани у боротьбі за суверенітет і державність України // Київська старовина. — 1992. — №4. — С.2-6.

5. Історія держави і права України: Навч. посібник / За ред. А.С.Чайковського. — К., 2000. — С.173-199.
6. Історія держави і права України: у 2 ч. / За ред. А.Й.Рогожина — Х., 1996 — Ч.1.
7. Кульчицький В.С., Настюк М.І., Тищик Б.Й. Історія держави і права України. — Львів, 1996.
8. Кудін С. Смертна кара в Гетьманщині XVII - XVIII ст. // Закон і бізнес. — 1999. — №27. — С.15.
9. Музиченко П. Історія держави і права України. — К., 1999. — С.206-236.
10. Музыченко П.П., Долматова Н.И. История государства и права Украины в вопросах и ответах. — Х., 2000. — Ч.1. — С.163-189.
11. Обрання Кирила Розумовського гетьманом. Публікація В.Сергійчука // Київська старовина. — 1993. — №2. — С.52-61.
12. Панашенко Р. Значкові товариші // Київська старовина. — 1999. — №4. — С.126-141.
13. Пиріг П. Політико-адміністративний устрій Чернігівщини середини XVII ст.// Київська старовина. — 1994. — №4. — С.71-76.
14. Прицак О. Доба військових канцеляристів // Київська старовина. — 1993. — №4. — С.62-67.
15. Смолій В.А., Гуржій О.І. Становлення української феодальної державності // Український історичний журнал. — 1990. — №10. — С.10-20.
16. Смолій В., Степанков В. Українська національна революція 1648-1676 рр. крізь призму століть // Український історичний журнал. — 1998. — №1. — С.3-24; №2. — С.3-25.
17. Стороженко І.С. Збройні сили України від останньої третини XVII ст. до XVIII ст. // Український історичний журнал. — 1998. — №1. — С.87-93.
18. Українське державотворення: невитребуваний потенціал: Словник-довідник / За ред. О.М.Мироненка. — К., 1997. — С.25-27, 100-108, 345-349.
19. Хрестоматія з історії держави і права України: У 2 т. — К., 1997. — Т.1. — С.171-221.
20. Шевчук В. Визвольна акція Івана Мазепи та його система державотворення // Розбудова держави. — 1993. — №2. — С.31-47.

21. Шевчук В. Гетьман Кирило Розумовський та кінець козацької держави // Розбудова держави. — 1996. — №2. — С.48-52; №3. — С.59-64.
22. Шевчук В. Державні заходи Івана Самойловича // Розбудова держави. — 1992. — №6. — С.47-56.

Семінар 8

(2 години)

План

- 1 Кодифікація українського права XVIII ст.
- 2 Джерела права Козацько-гетьманської держави.
- 3 Галузі права Гетьманщини.
- 4 Суд і судовий процес у Козацько-гетьманській державі.

Реферати

- 1 «Права, за якими судиться малоросійський народ» як пам'ятка українського права.
- 2 Приватні кодифікації українського права.
- 3 Судова реформа 1760-х років.
- 4 Гетьманські (договірні) статті як джерело права.

Список літератури

1. Бойко І. Договірне право Гетьманщини за «Правами, за якими судить малоросійський народ» 1743 р. // Право України. — 1998. — №5. — С.98-102.
2. Бойко І. Про цивільне право Гетьманщини за Кодексом 1743 року // Право України. — 1999. — №3. — С.88-90.
3. Будзилович І., Юрченко А. Оренда землі в Україні (історико-правовий нарис) // Право України. — 1994. — №10. — С.63-67.
4. Гамбург Л. Магістратські і ратушні суди у самоврядуванні міст України-Гетьманщини XVII - XVIII століть // Право України. — 2000. — №4. — С.110-114, 132.
5. Грозовський І. Козацьке право // Право України. — 1997. — №6. — С.76-80.
6. Гуржій О. Українська козацька держава в другій половині XVII - XVIII ст.: кордони, населення, право. — К., 1996.

7. Ділова документація Гетьманщини XVIII ст. — К., 1992.
8. Історія держави і права України: Навч. посібник / За ред. А.С.Чайковського. — К., 2000. — С.191-205.
9. Історія держави і права України: У 2 ч. / За ред. А.Й.Рогожина — Х., 1996 — Ч.1.
10. Київ у документах Магдебурзького права // Пам'ять століть. — 1999. — №2. — С.5-134.
11. Кульчицький В. Кодекс українського права 1743 р. // Право України. — 1994. — №9. — С.28-29.
12. Кульчицький В.С., Настюк М.І., Тищик Б.Й. Історія держави і права України. — Львів, 1996.
13. Макаренко А. Причини створення кодексу Гетьманщини 1743 р. // Право України. — 1997. — №12. — С.106-107.
14. Музиченко П. Історія держави і права України. — К., 1999. — С.237-252.
15. Музыченко П.П., Долматова Н.И. История государства и права Украины в вопросах и ответах. — Х., 2000. — Ч.1. — С.188-218.
16. Слабченко М. Як судився малоросійський народ // Київська старовина. — 1994. — №1. — С.44-52.
17. Українське державотворення: невитребуваний потенціал: Словник-довідник / За ред. О.М.Мироненка. — К., 1997. — С.84-86, 102-107, 156-163, 209-212, 225-230, 275-277, 282-285, 348-350.
18. Хрестоматія з історії держави і права України: У 2 т. — К., 1997. — Т.1. — С.171-221.
19. Яковлів А. Українсько-московські договори в XVII - XVIII віках // Український історичний журнал. — 1994. — №№1-6.

Семінар 9

(4 години)

Заняття перше

План

- 1 Державний устрій українських земель у складі Російської імперії у XIX - на початку XX ст.
- 2 Суспільний устрій України у XIX - на початку XX ст.
- 3 Правова система в Україні у XIX - на початку XX ст.

Реферати

- 1 Правове становище селян після реформи 1861 р.
- 3 Земська 1864 р. і міська 1870 р. реформи.
- 4 Державна дума Росії у 1906-1917 рр.: українське питання.

Список літератури

1. Грицак В.М. Губернаторська влада в Російській імперії у 1870-1890-х рр. // Вісник Запорозького юридичного інституту. — 1999. — №2. — С.164-171.
2. Головченко В. Сільське самоврядування на Україні (1860-1916 рр.) // Право України. — 1992. — №3. — С.34-36.
3. Горбачов В. Виборче право і виборча система в Україні за міською реформою 1870 року // Правничий часопис Донецького університету. — 2000. — №1. — С.45-62.
4. Історія держави і права України: Навч. посібник / За ред. А.С.Чайковського. — К., 2000. — С.206-239.
5. Історія держави і права України: У 2 ч. / За ред. А.Й.Рогожина — Х., 1996. — Ч.1.
6. Киян М. Парти́йний склад депутатського корпусу України в першому російському парламенті (1906 р.) // Вісник Академії правових наук України. — 2000. — №2. — С.77-82.
7. Коросташов О.М. Особливості правового регулювання деяких суспільних відносин у Полтавській і Чернігівській губерніях у ХІХ столітті // Право України. — 2000. — №1. — С.129-132.
8. Кульчицький В.С., Настюк М.І., Тищик Б.Й. Історія держави і права України. — Львів, 1996.
9. Малютін І. Окремі аспекти зупинення кримінальних справ у царській Росії та країнах Європи // Право України. — 1998. — №4. — С.91-92.
10. Мельничук О. Сільське самоврядування в Подільській губернії (друга половина ХІХ ст.) // Юридический вестник. — 1999. — №3. — С.103-105.
11. Музиченко П. Історія держави і права України. — К., 1999. — С.253-309.
12. Музыкаченко П.П., Долматова Н.И. История государства и права Украины в вопросах и ответах. — Х., 2000. — Ч.1. — С.219-270.
13. Пиджаренко А. Полицейский сыск Киева // Іменем закону. — 1999. — №1. — С.13.

14. Українське державотворення: невитребуваний потенціал: Словник-довідник / За ред. О.М.Мироненка. — К., 1997. — С.38-45, 181-182, 225-230, 372-376.
15. Хрестоматія по історії государства и права СССР. Дооктябрьський період / Под ред. Ю.П.Титова, О.И.Чистякова. — М., 1990. — С.373-378, 382-459.
16. Хрестоматія з історії держави і права України: У 2 т. — К., 1997. — Т.1. — С.222-449.
17. Шандра В.С. Малоросійське генерал-губернаторство в період урядування М.Г.Рєпіна (1816-1834) // Український історичний журнал. — 2000. — №4. — С.79-89; №5. — С.78-87.

Заняття друге

План

- 1 Суд і судочинство.
- 2 Державний і суспільний устрій українських земель у складі Австрійської й Австро-Угорської монархії.
- 3 Правова і судова системи на західноукраїнських землях у 1772-1918 рр.

Реферати

- 1 Судова реформа 1864 р. у Російській імперії.
- 2 Права та привілеї дворянства у XIX - на початку XX ст.
- 3 Галицький крайовий сейм: вибори, склад, компетенція.
- 4 Право Східної Галичини наприкінці XVIII - XIX ст.

Список літератури

1. Городницька Л. Кримінальне судочинство на Буковині (1774 – 1918 рр.) // Право України. — 1999. — №12. — С.109-111.
2. Історія держави і права України: Навч. посібник / За ред. А.С.Чайковського. — К., 2000. — С.206-239.
3. Історія держави і права України: У 2 ч. / За ред. А.Й.Рогожина — Х., 1996. — Ч.1.
4. Кульчицький В.С., Настюк М.І., Тищик Б.Й. Історія держави і права України. — Львів, 1996.
5. Мацькевич М. Конституційне виборче право в Галичині в складі Австрії // Право України. — 1999. — №3. — С.91-93.
6. Мікулат Т. Законодавче регулювання виборів до Галицького крайового сейму // Право України. — 2000. — №3. — С.123-124.

7. Музиченко П. Історія держави і права України. — К., 1999. — С.253-309.
8. Музыченко П.П., Долматова Н.И. История государства и права Украины в вопросах и ответах. — Х., 2000. — Ч.1. — С.219-270.
9. Петрів Р. Право Австрії та Східної Галичини (70-ті роки XVIII - 70-ті роки XIX ст.) // Право України. — 2000. — №6. — С.117-118, 139.
10. Самойленко О.О. Київська розшукна поліція в XIX - на початку XX ст. // Вісник Запорізького юридичного інституту. — 1999. — №1. — С.273-285.
11. Українське державотворення: невитребуваний потенціал: Словник-довідник / За ред. О.М.Мироненка. — К., 1997. — С.38-45, 181-182, 225-230, 372-376.
12. Хрестоматія по історії держави і права СРСР. Дооктябрський період / Под ред. Ю.П.Титова, О.И.Чистякова. — М., 1990. — С373-378, 382-459.
13. Хрестоматія з історії держави і права України: У 2 т. — К., 1997. — Т.1. — С.222-449.

Семінар 10

(4 години)

Заняття перше

План

- 1 Органи влади і законодавство Тимчасового уряду в Україні.
- 2 Вищі і місцеві органи влади УНР доби Центральної Ради.
- 3 Українська держава П.Скоропадського.

Реферати

- 1 Конституція УНР 1918 р.
- 2 Статус і повноваження Генерального Секретаріату.
- 3 Повноваження гетьмана в Українській державі 1918 р.
- 4 Державна варта в Українській державі 1918 р.

Список літератури

1. Волошко О.О. Особливості земельних правовідносин та реалізація інституту землевпорядкування в УНР навесні 1918 р. // Вісник Запорізького юридичного інституту. — 1999. — №2. — С.171-179.

2. Волошко О.О. Політико-правові аспекти державного перевороту 29 квітня 1918 р. // Вісник Запорізького юридичного інституту. — 1999. — №3. — С.169-178.
3. Грабовський С. Українська Народна Республіка: виклики доби і відповіді нації // Пам'ять століть. — 1998. — №1. — С.25-39.
4. Закон про громадянство Української Народної Республіки. Закон про національно-персональну автономію // Архіви України. — 1992. — №1-3. — С.69-71.
5. Історія держави і права України: Навч. посібник / За ред. А.С.Чайковського. — К., 2000. — С.240-272.
6. Історія держави і права України: У 2 ч. / За ред. А.Й.Рогожина — Х., 1996. — Ч.2. — С.5-92.
7. Копиленко О.Л., Копиленко М.Л. Держава і право України 1917-1920: Навч. посібник. — К., 1997. — 208 с.
8. Кульчицький В.С., Настюк М.І., Тищик Б.Й. Історія держави і права України. — Львів, 1996.
9. Музиченко П. Історія держави і права України. — К., 1999. — С.310-374.
10. Музыченко П.П., Пищевский А.Л. История государства и права Украины в вопросах и ответах. — Х., 2000. — Ч.2. — С.3-5, 8-75.
11. Мусієнко В., Машевський О. Українізація органів державної влади в гетьманській державі Павла Скоропадського // Розбудова держави. — 1996. — №2. — С.38-40.
12. Сідак В., Сирота А. Так зароджувалися спецслужби // Військо України. — 1994. — Січень. — С.36-40.
13. Слюсаренко А.Г., Томенко М.В. Історія української конституції. — К., 1993. — С.67-122.
14. Тимошук О.В. Військово-козацька організація Української держави 1918 р. // Вісник Запорізького юридичного інституту. — 1999. — №3. — С.160-169.
15. Українське державотворення: невитребуваний потенціал: Словник-довідник / За ред. О.М.Мироненка. — К., 1997. — С.27-28, 33-38, 50-59, 69-83, 90-100, 108-112, 116-140, 165-174, 190-206, 212-218, 237-238, 245-247, 252-268, 272-275, 289-311, 317-339, 356-365, 383-392, 394-401, 410-424, 427-472, 523-542, 555-558.
16. Хрестоматія з історії держави і права України: У 2 т. — К., 1997. — Т.2. — С.5-96.

17. Яковлів А. Основи Конституції УНР // Розбудова держави. — 1992. — №5. — С.21-27.

Заняття друге

План

- 1 Судова система Української держави 1918 р.
- 2 Законодавство Української держави 1918 р.
- 3 Українська Народна Республіка доби Директорії.

Реферати

- 1 Від парламентсько-президентської до президентсько-парламентської республіки.
- 2 Еволюція судової системи в період Національно-демократичної революції 1917-1920 рр.
- 3 Акт злуки УНР і ЗУНР 22 січня 1919 р.

Список літератури

1. Гошуляк А. Український військовий революційний комітет перших тижнів діяльності Директорії // Київська старовина. — 1999. — №1. — С.61-65.
2. Землянська В. Діяльність надзвичайних військових судів у добу Директорії // Право України. — 2000. — №10. — С.107-109
3. Землянська В. Кримінально-процесуальний кодекс часів Директорії // Закон і бізнес. — 1999. — №37. — С.15; №38. — С.15.
4. Землянська В. Судова система в Україні після Лютневої революції 1917 року // Закон і бізнес. — 1999. — №33. — С.15.
5. Землянська В. Судова система Центральної Ради // Закон і бізнес. — 1999. — №34. — С.15.
6. Землянська В. Діяльність надзвичайних військових судів у добу Директорії // Право України. — 2000. — №10. — С.107-110.
7. Історія держави і права України: Навч. посібник / За ред. А.С.Чайковського. — К., 2000. — С.240-272.
8. Історія держави і права України: У 2 ч. / За ред. А.Й.Рогожина — Х., 1996. — Ч.2. — С.5-92.
9. Копиленко О., Копиленко М. «Друга» УНР: спроба історико-теоретичного аналізу // Право України. — 1996. — №8. — С.54-60.

10. Копиленко О.Л., Копиленко М.Л. Держава і право України 1917-1920: Навч. посібник. — К., 1997. — 208 с.
11. Кравчук М. Збройні сили Української Народної Республіки // Право України. — 1998. — №7. — С.106-110.
12. Кульчицький В.С., Настюк М.І., Тищик Б.Й. Історія держави і права України. — Львів, 1996.
13. Лашенко Р. Як обирали Директорію У.Н.Р. // Розбудова держави. — 1992. — №6. — С.24-28.
14. Музиченко П. Історія держави і права України. — К., 1999. — С.310-374.
15. Музыченко П.П., Пищевский А.Л. История государства и права Украины в вопросах и ответах. — Х., 2000. — Ч.2. — С.3-5, 8-75.
16. Тимошук О.В. Тюремна реформа гетьмана П.Скоропадського // Право України. — 2000. — №3. — С.114-122.
17. Тимошук О.В. Воєнізована адміністрація і служба безпеки Гетьмана Української Держави 1918 р. // Право України. — 2000. — №4. — С.106-110.
18. Українське державотворення: невитребуваний потенціал: Словник-довідник / За ред. О.М.Мироненка. — К., 1997. — С.27-28, 33-38, 50-59, 69-83, 90-100, 108-112, 116-140, 165-174, 190-206, 212-218, 237-238, 245-247, 252-268, 272-275, 289-311, 317-339, 356-365, 383-392, 394-401, 410-424, 427-472, 523-542, 555-558.
19. Хрестоматія з історії держави і права України: У 2 т. — К., 1997. — Т.2. — С.5-96.

Семінар 11

(2 години)

План

1 Вищі і місцеві органи влади Західноукраїнської Народної Республіки.

2 Законодавство ЗУНР.

3 Вищі і місцеві органи радянської влади в Україні у 1917-1920 рр.

4 Правова система радянської влади в Україні у 1917-1920 рр.

Реферати

1 Правоохоронні органи ЗУНР.

- 2 Судова система радянської влади.
- 3 Правоохоронні і надзвичайні революційні органи.
- 4 Конституція УСРР 1919 р.

Список літератури

1. Грищаченко В.В. Історія становлення та розвитку органів дізнання і попереднього слідства в судочинстві України // Вісник Запорізького юридичного інституту. — 1999. — №3. — С.199-210.
2. Денисов С.Ф., Киценко Д.М. Розвиток інституту класифікації злочинів у кримінальному законодавстві України (1917-1991 рр.) // Вісник Запорізького юридичного інституту. — 1999. — №3. — С.187-198.
3. Кобилецький М. Діяльність державної жандармерії в ЗУНР // Право України. — 1998. — №5. — С.100-101.
4. Історія держави і права України: Навч. посібник / За ред. А.С.Чайковського. — К., 2000. — С.273-277.
5. Історія держави і права України: у 2 ч. / За ред. А.Й.Рогожина — Х., 1996. — Ч.2. — С.93-164.
6. Кульчицький В.С., Настюк М.І., Тищик Б.Й. Історія держави і права України. — Львів, 1996.
7. Музиченко П. Історія держави і права України. — К., 1999. — С.375-419.
8. Музыченко П.П., Пищевский А.Л. История государства и права Украины в вопросах и ответах. — Х., 2000. — Ч.2. — С.76-124.
9. Слюсаренко А.Г., Томенко М.В. Історія української конституції. — К., 1993. — С.126-132.
10. Тищик Б. Західноукраїнська Народна Республіка (державний апарат і законодавство) // Право України. — 1994. — №5-6. — С.44-47.
11. Українське державотворення: невитребуваний потенціал: Словник-довідник / За ред. О.М.Мироненка. — К., 1997. — С.45-47, 63-65, 87, 115-116, 120-123, 163-165, 242-245, 250-251, 286-289, 316-317, 352-353, 377-379, 523-525, 551-552.
12. Хрестоматія з історії держави і права України: У 2 т. — К., 1997. — Т.2. — С.97-177.

Семінар 12

(4 години)

Заняття перше

План

- 1 Вищі органи влади України у 1921-1939 рр.
- 2 Місцеві органи влади України у 1921-1939 рр.
- 2 Особливості першої кодифікації радянського законодавства в УСРР.

Реферати

- 1 Правове оформлення СРСР. Конституція СРСР 1924 р.
- 2 Конституція УСРР 1929 р.

- 3 Адміністративно-територіальний поділ України у 1921-1939 рр.

Список літератури

1. Будзилович І., Юрченко А. Перший Земельний кодекс України та проблеми сучасного земельного законодавства // Право України. — 1998. — №2. — С.93.
2. Дудоров О. Кримінальний кодекс України 1927 р. про відповідальність за злочини, пов'язані з оподаткуванням // Право України. — 1999. — №4. — С.116-120.
3. Історія держави і права України: Навч. посібник / За ред. А.С.Чайковського. — К., 2000. — С.273-309.
4. Історія держави і права України: У 2 ч. / За ред. А.Й.Рогожина — Ч.2. — Х., 1996. — С.165-284.
5. Кульчицький В.С., Настюк М.І., Тищик Б.Й. Історія держави і права України. — Львів, 1996.
6. Кульчицький С. Феномен радянської державності // Розбудова держави. — 1996. — №6. — С.56-62.
7. Музиченко П. Історія держави і права України. — К., 1999. — С.420-505.
8. Музыченко П.П., Пищевский А.Л. История государства и права Украины в вопросах и ответах. — Х., 2000. — Ч.2. — С.125-209.
9. Пехник А. Роль конституции в тоталитарном государстве // Юридический вестник. — 1999. — №3. — С.100-102.

10. Рябошапко Л. Позбавлення представників національних меншин виборчих прав в УСРР (1920 - середина 1930-х років) // Право України. — 2000. — №5. — С.101-103.
11. Українське державотворення: невитребуваний потенціал: Словник-довідник / За ред. О.М.Мироненка. — К., 1997. — С.248-249, 251-252, 350-352, 408-410.
12. Хрестоматія з історії держави і права України: У 2 т. — К., 1997. — Т.2. — С.178-426.
13. Шемшученко Ю. Академічна юридична наука: історія і сучасність // Право України. — 1998. — №11. — С.3-16.

Заняття друге

План

- 1 Суд та інші правоохоронні органи в Україні 1921-1939 рр.
- 2 Правова система.
- 3 Конституція УРСР 1937 р.

Реферати

- 1 Позасудові репресивні органи в Україні.
- 2 Кримінальне і кримінально-процесуальне право в УСРР у 20-ті роки ХХ ст.
- 3 Державність і право в західноукраїнських землях у 20-30-ті роки ХХ ст.
- 4 Карпатська Україна у 1939 р.

Список літератури

1. Алтуєв В. Участь міліції України в охороні народного господарства (1921-1922 рр.) // Право України. — 1993. — №3. — С.35-36.
2. Грищаченко В.В. Історія становлення та розвитку органів дізнання і попереднього слідства в судочинстві України // Вісник Запорізького юридичного інституту. — 1999. — №3. — С.199-210.
3. Денисов С.Ф., Киценко Д.М. Розвиток інституту класифікації злочинів у кримінальному законодавстві України (1917-1991 рр.) // Вісник Запорізького юридичного інституту. — 1999. — №3. — С.187-198.

4. Долгий А. Становлення служби боротьби органів внутрішніх справ з економічними злочинами (історичний огляд) // Право України. — 1998. — №5. — С.95.
5. Історія держави і права України: Навч. посібник / За ред. А.С.Чайковського. — К., 2000. — С.273-309.
6. Історія держави і права України: У 2 ч. / За ред. А.Й.Рогожина — Х., 1996. — Ч.2. — С.165-284.
7. Кульчицький В.С., Настюк М.І., Тищик Б.Й. Історія держави і права України. — Львів, 1996.
8. Музиченко П. Історія держави і права України. — К., 1999. — С.420-505.
9. Музыченко П.П., Пищевский А.Л. История государства и права Украины в вопросах и ответах. — Х., 2000. — Ч.2. — С.125-209.
10. Назарук О. Адвокатура в Україні в період 1922-1992 рр. Структура, форми діяльності, система оплати праці адвокатів // Економіка. Фінанси. Право. — 1998. — №3. — С.5-11.
11. Онуфрієнко О.В. Застосування смертної кари на території України радянського періоду: історичний аспект // Вісник Запорізького юридичного інституту. — 1999. — №3. — С.219-225.
12. Пехник А. Роль конституции в тоталитарном государстве // Юридический вестник. — 1 999. — №3. — С.100-102.
13. Рябошапка Л. Перший Кодекс законів про народну освіту України // Право України. — 1992. — №9. — С.35-37.
14. Українське державотворення: невитребуваний потенціал: Словник-довідник / За ред. О.М.Мироненка. — К., 1997. — С.248-249, 251-252, 350-352, 408-410.
15. Хрестоматія з історії держави і права України: У 2 т. — К., 1997. — Т.2. — С.178-426.
16. Шемшученко Ю. Академічна юридична наука: історія і сучасність // Право України. — 1998. — №11. — С.3-16.
17. Яковлева Л.В. Діяльність Постійної наради при РНК УСРР по боротьбі з бандитизмом у 1921-1923 рр. // Український історичний журнал. — 1991. — №8. — С.42-49.

Семінар 13

(2 години)

План

- 1 Приєднання західноукраїнських земель до УРСР у 1939-1940 рр.
- 2 Зміни у державному апараті на початку Великої Вітчизняної війни.
- 3 Окупаційний режим: адміністративний поділ, органи влади, репресивний апарат.
- 4 Українські представницькі органи в роки окупації.
- 5 Правоохоронні органи. Правова система.

Реферати

- 1 Радянсько-німецькі договори 1939 р.
- 2 Акт відновлення Української держави від 30 червня 1941 р.
- 3 Державний Комітет Оборони та його місцеві представництва.
- 4 Приєднання Закарпаття до УРСР.

Список літератури

1. Історія держави і права України: Навч. посібник / За ред. А.С.Чайковського. — К., 2000. — С.310-340.
2. Історія держави і права України: У 2 ч. / За ред. А.Й.Рогожина — Х., 1996. — Ч.2. — С.285-322.
3. Коваль М.В., Медведок П.В. Фольксдойче в Україні (1941-1944 рр.) // Український історичний журнал. — 1992. — №5. — С.15-28.
4. Кульчицький В.С., Настюк М.І., Тищик Б.Й. Історія держави і права України. — Львів, 1996.
5. Музиченко П. Історія держави і права України. — К., 1999. — С.506-540.
6. Музиченко П.П., Пищевский А.Л. История государства и права Украины в вопросах и ответах. — Х., 2000. — Ч.2. — С.210-237.
7. Потильчак О. «Новий порядок» в окупованій Україні (1941-1944) // Пам'ять століть. — 1999. — №1. — С.97-105.
8. Рабінович П. Особливості режиму законності під час Великої Вітчизняної війни // Право України. — 2000. — №5. — С.9-11.
9. Рекотов П. Плани війни і характер окупаційного режиму в Україні 1941-1944 рр. (історико-правовий аспект) // Право України. — 1997. — №5. — С.78-80.

10. Хрестоматія з історії держави і права України: У 2 т. — К., 1997. — Т.2. — С.427-523.
11. Шандор В. Приєднання Карпатської України до Української РСР // Розбудова держави. — 1995. — №7-8. — С.24-27.

Семінар 14

(2 години)

План

- 1 Зміни у державному апараті УРСР у 1945-1991 рр.
- 2 Суд та інші правоохоронні органи УРСР у 1945-1991 рр.
- 3 Друга кодифікація радянського законодавства.
- 4 Статус і повноваження УРСР у 1985-1991 рр.
- 5 Правова система УРСР у 1985-1991 рр.

Реферати

- 1 Конституція УРСР 1978 р.
- 2 Судова система і правоохоронні органи УРСР після прийняття Конституції 1978 р.
- 3 Товариські суди і Народні дружини.
- 4 Декларація про державний суверенітет України.

Список літератури

1. Грищаченко В.В. Історія становлення та розвитку органів дізнання і попереднього слідства в судочинстві України // Вісник Запорізького юридичного інституту. — 1999. — №3. — С.199-210.
2. Денисов С.Ф., Киценко Д.М. Розвиток інституту класифікації злочинів у кримінальному законодавстві України (1917-1991 рр.) // Вісник Запорізького юридичного інституту. — 1999. — №3. — С.187-198.
3. Долгий А. Становлення служби боротьби органів внутрішніх справ з економічними злочинами (історичний огляд) // Право України. — 1998. — №5. — С.95-97.
4. Доморослий В. Законодавча та виконавча влада в Україні: історія проблеми // Розбудова держави. — 1995. — №12. — С.14-16.

5. Історія держави і права України: Навч. посібник / За ред. А.С.Чайковського. — К., 2000. — С.341-358.
6. Історія держави і права України: У 2 ч. / За ред. А.Й.Рогожина — Х., 1996. — Ч.2. — С.323-449.
7. Короткова Л., Віхров О. Сімейне право України (історичний огляд) // Право України. — 1994. — №11-12. — С.47-49.
8. Кульчицький В.С., Настюк М.І., Тищик Б.Й. Історія держави і права України. — Львів, 1996.
9. Музиченко П. Історія держави і права України. — К., 1999. — С.541-614.
10. Музыченко П.П., Пищевский А.Л. История государства и права Украины в вопросах и ответах. — Х., 2000. — Ч.2. — С.238-302.
11. Українське державотворення: невитребуваний потенціал: Словник-довідник / За ред. О.М.Мироненка. — К., 1997. — С.183-185.
12. Хрестоматія з історії держави і права України: У 2 т. — К., 1997. — Т.2. — С.524-702.
13. Цокур Є.Г. Перша спроба обмеження репресивно-каральної системи в СРСР (1953-1956 рр.) // Вісник Запорізького юридичного інституту. — 1999. — №2. — С.183-194.